

Ajorsartunik ajugaasunillu oqaluttuaq, qulequtaq manna:

“Allaffissornikkut ingerlatseriaatsitsigullu aaqqissuussisimanerput kalaallinik ilinniakkatigut KULTURIKKULLU qaffasissumik piginnaasalinnik sulisoqalernissamut aqputissiuussisua, imaluunniit naamik?”

(-aallavigalugu Markus E. Olsen-ip malaatiinnarlugu saqqummiinerata kingorna inuttaata nammineq sukumiinerusunnngorlugu isummersuummik naqitanngortitsinera.)

Siullermik qujanaq saqqummiinissamut periarfissinneqarama; nalinginaasumimmi sammisanut allanut – soorlu ilinniagara aallavigalugu anersaakkut perorsaariaatsimut tunnganerusunut nammineq aaqqissuussannik saqqummiussaqtarama. Taamaattumik tuppallernarpoq maannga aggersagaanera piumaffigineqarneralu taamak isumasioqatigiinnermut pingaaruteqartigisumut saqqummiusseqqullunga.

Uunga aaqqissuussamut isumassarsiorfiusoq 1970-mi pisoq siuaannit peqataaffigineqareerpoq, angaakka marluk Jørgen CF Olsen Seth Olsenilu, kiisalu akkaararput Inooraq Olsen, imaappoq politikikkut isummersorneq peqataanerlu ilaqutariit iluanni taqqatsinni tillerpoq uagutsinnilu takornartaanngilaq.

Immikkut pisimasoq qanigisannit oqaluttuarsiarisimasara eqqaarusuppara:

Qanga 1920’kut qiteqqunneranni aatama qatanngutaa Seth Olsen (anaanannit), qajaannarmik Nuummut Landsrådemut ataatsimiigiareerluni ukiakkut oktoberip qaammataata nalaani - silarlummik sumi tamaani unnuisariaqartarluni aqputini sivisunaarlugu avannamukarpoq; silarluliuutitsittarnerminillu angerlamut apuukkami peqqikkunnaarutigalugu sivitsunngitsoq toqqustisigaa. Pisimasoq tamanna uanga nammineq angallatinnik ataatsimeersuarnermut maanga - sarfat maliillu akornngisigut kisima Sisimiuniit avannamukarninni qamuuna anersaakkut nukittorsaatitut eqqarsaatigaara; assaa qanorli taamani qajaannarmik!

Sethep toqunnginnermini qatanngutiminut aatannut Simon Olsenimut qinikkatut pisussaaffini tunniukkamiuk oqarsimavoq: **”Naalagarsuit sukarutaat napiniaraluarakku naffassiinnarunarpara, kinguaariit tulliit tamanna qanortoq naammassilissuk”**, imatut paasillugu: Naalagarsuit qulangersimanninnerat allannngortikkumasimagaluaraa - uagut nammineq aquut tigummillugu ingerlatsinissarput angujumallugu; sulii maannamut - sooq pinerpa naammassinngisarput!

Taava uunga qulequttamut tunngatillugu - sooq uagut sulii tamakkiisumik ajugaasimannginnersugut - *ajorsartunik ajugaasunillu* oqaluttuutissavassi:

D)

Nunasiaalereernerup kingorna 1700 naajartortoq siulitta ilaat Appamiut Amerlullu akornngani inuusut - nammineq anersaakkut siulersugaanissarput pillugu mumisitseriarnera iluatsinngitsoorpoq, soormita? Sumik peqquteqarsoraasiuk?

Nunasiaatillit ajoqersuiartortitat siulersortaasa pigaluaramikku pigaluaramikku naamik itigarpaat; taava kiap kikkullu unitsippaat? Kalaaleqatitta! Ajoqersuiartortitanut kiffakulunnguusup naalagarsuarnut maniguutingaarluni kalaaleqatini unitsippaa!

Pisimasoq tamanna aallarniutigalugu uagut kalaallit kalaaleqativut
nammineernerulernissatsinnut aqutissiuussisut qasseriartutami unitsippagut
nakkarsarlugillu?

Ajorsartut akornnganni pakatsinartut pisimasorpassuit allat taajorneqarsinnaagaluartut
tamakkernagit taakkuli akornnganni uku assersuutigilakka:

II)

Soorlu: 1959-mi angaara Jørgen CF Olsen (Lumumba) nunatta imminut
aqunnerulernissaa namminersorerulernissaalu qallunaat aviisitigut
saqqummiuteqqaaramiuk qanoq pisoqarpa? Arraa!? Kalaaleqataasa utoqqatseqquaas –
uku naalagarsuit taamak pissanngikkai!? Taamaattoq aporfissarpasuit
aqqutigereerlugit minnerpaamik ataaseq iluatsippaa - tassalu Landsrådep kalaallimit
siulittaasoqalernissaa, tamannalu 1967-mi pivoq; 1970-mi ataatsimeersuarnermut
aqqutissiuussisuuosq.

III)

Taava Apollooraq Mogensen 1963-mi KNR radioatigut oqalugiarpoq, kingorna
oktoberip 24-ni 1963-mi Atuagagdiutini nr. 22-mi saqqummiunneqartoq:
”*Danmarkip nunatsinnut ajortuliai*” aalassaataaqisumik, allaammi aasiit
kanngunartutut nunaqqatitsinniillu utoqqatseqquneqarnermik kinguneqartut.

Soormita uagut nammineernerulernissarput sorsuutigineqaleraangat kalaaleqatigiit
akornatsinni immitsinnut naalleraatilersartugut?

Naalleraanneq 1979-p kingorna qanormita ippa?

Suna pillugu Hjemmestyre iluatsippa?

Kalaallit tamakkiisumik siuttuummata? Naamik! Qallunaat ataatsimiititaliami
siuttuummata aatsaat iluatsippoq! Ataatsimiititaliaq qallunaamik siulittaasoqarpoq –
soorunami! Ilaasortallu amerlassusaat eqqaassagaanni kalaallit qallunaallu
amerlaqatigiimmik avippaat; qanormi aamma kalaallit namminneq nunaminni
pissaanerup aqunissaanut amerlanerussuteqassappat? Soorlu ullumi, - maannamut
ingerlatseriaatsimut assersuunneqarsinnaasumik taamanili hjemmestyremut
alloriarnermi danskit tungaanniit kikkut pissaaneqarnerunnerannik inissiisoqarpoq –
soorlu aamma alloriarnerup tulliani - Selvstyreudvalgep aappaa qallunaartaluk aatsaat
pilersinneqarmat Selvstyre iluatsippoq.

Perorsaariaatsimut sangutikkaanni: Ukiut siulliit pingasut meeqqamut ima
pingaartigaat - ineriartortarnerata sinneranut sunniuteqartussamik pingaarutilimmillu
tunngaviliisoqarluni; uanili aqutseriaatsimut tunngatillugu qallunaat imminut
pinngitsoorneqarsinnaajunnaareerlutik inissititereerput; taamaammat toqqamavik
tunngavillu uatsinnut peqqinnanngitsoq qajannartorlu suli maannamut atugarput
tunngavigaarput.

Paarisassaavugut?

Kalaallit aqutseqataanerat hjemmestyrep siornatigut 1857-mi siullermik pisimavoq,
Paarsisutoqqat aqutigalugit. Paarsisutoqqalli H.J. Rinkip nalaani
pilersinniarneqalermata 1970'kut qiteqqunneranni pisimasumut
assersuunneqarsinnaavoq; qallunaammi Rink pivaat: Kalaallit? Kalaallit
aqutseqataallutik? Suna ilisimagamikku? Kisitsisinnaanngillalluunniit!

Taamaattoq Rinkip nalaani atorfilittat pingasut nunatsinnut uummateqarlutik
tunniussimasut naapitassaasimapput (Rinkip saniatigut: Samuel Kleinsmidt, C.E
Janssen J.F.T. Lindorff); taakkulu inuit ilinniarsimanermikkut soraarummeernermilu

angusaat pitsaasuusimapput; taamanikkummi manna tikillugu ileqquummat soraarummeernermi angusarissaanngitsut kisimik nunatsinnut suliarortinneqartarlutik; soorlu maannakkut - pikkorissallattaariarlutik nunaminnut uteqqittarlutik. Aggvaqatigiissillugumi tikisitat ukiut marluk missaani nunatsinniittarput.

Imaappoq tikisitat poqinnerit pikkorlunnerillu nunatsinni erngertumik aqutsisunngortarput siulersueqataalersarlutillu - tamanna qinikkatsinnut aqutseriaatsitsinnullu sunniuteqarnerluttarsimassaaq?

Rinkip nalaani atorfilittat pingasuinnaagaluarlutik nunap inuisa ileqquinut ataqqinnillutik inuiaqatigiillu aqutseqataalernissaannik aqutissiuussisuusimanerat nersugassaavoq imaannaanngitsoq; uagutsinnut uummammioqarlutik paasinnissinnaasimammata. Ullumikkummita?

Umiarsuaq aqumiullu avataaneersut

Qanga grækerit oqaluttuaatitoqaat Troja aamma uagut nammineq Hjemmestyreput sutigummita assigiissuteqarpat?

Hjemmestyrep umiarsuaata tikinngilaattaani ulappunnersuaqarpoq, annoraalersuulluta, annoraarli "atarput" naammaginerparput? Naamik.

Hjemmestyrep "umiarsuaa" - soorlu nunatta nammineq aqumiutut ilinniarfiani Skipperskolimi pisimasutut ippoq - ilinniarsimasortatuavut aqummiut tamakkiisumik "angallataatsinni" atunngikkivut; ilinniarsimasut sooq atorfissaanut atunngilavut?

Allaanngilarmi qanga qangarsuaq Grækerit nalaanni Trojami pisimasoq nunatsinni pisoq; Trojap pallittaalisaa pigaluaramikku pigaluarmikku pallissinnaannginnamikku angallatitik unnuaqqutsillutik isateriarlugit hestersualiarivaat, hestersuullu iluanut toqqorlutik; Trojarmiullu aqaguani iteramik akeqqatik tammaavaat, taamaallaallu akeraq ataaseq "ussiisussaq" kiserngorussimavoq, unnersiorporlu hestersuaq una tunissutaasoq; akunnerminni ukapaatitaanerlutik assortuussutigearlugu hestersuaq eqquppaat ajugaanertillu unnuarsuarmut nalliuttorsiutigalugu; aqaguanili aqagutaangaarlutik iteramik pileriallarpaat akeqqaminniit sianiinaarneqarlutik ukapaatitaasimallutik, "tikisitat" nunartik aqukkaat – soorlu tassavik nunatsinni pisimasoq – taanna namminersornerulernerup umiarsuaa tikisitaannarnik aqumiulik. Taakkulu aqumiunngippata umiarsuaq passunneqarsinnaanngilaq (inatsiserpassuit), uagullu nunatsinni nammineq takornartatut takornarianut ilitersuisuinnanngorsimavugut (sagsbehandler/guide).

Naalleraannersuaq

Manna tikillugu ataatsimoorfissatsinniit avissaarutissavut ujartornerusarpavut, soorlu erfalasarput atuutsinniarneqalermat partiip dk-mut atajumasup akuerinngilaa, taamaalilluta erfalaspulluunniit ataatsimoorfiginngilarput.

Oqaatsivut salliutinniarneqalermata nunaqqatitta oqaatsitsinnik ilikkarsimannngitsut ikinnerussuteqalernissartik massuassutigaat, nalligatsigillu oqaatsivut pilliutigeqqippavut; pissaanerullu oqaasii (dansk) allannguuteqaratik pissaaneqarnertik attatiinnarpaat.

Pissaanerup oqaasii danskisoortut uagut nammineq akueriinnarpavut – immitsinnut pilliutigissalluta pisariinnerutittarfigu (takorlooruk angerlarsimaffimmi aappariit, aappaa qallunaajuppat illup iluani qallunaatut ingerlatsisoqassaaq, tamannalu

aqutseriaatsimut tuniluuppoq; naamimmi Sisimiuni pisimasoq malinngilaat:
”asagumma piomagummalu oqaatsivut ileqquvullu ataqqikkit!”?).

Allaat namminiilivinnissamik tunngaviliinissaq (Maliinannguaq Markussen Inatsisartunut ilaasortaattillugu) kalaallilu pisortassat (Aarluit) 1990-kut qiteqqunneranni ilungersuuteqaleruttormata taamani Namminersornerulernerup siuttuata sumiginnarpai assuaralugillu kalaallit pisortaaneq kultureringgimassuk uumasutut nujuartat ulorianartumik ilioqqunagit; arraa! Allaat namminersulivinnissarput uagullu nammineq siuttuunissarput kalaaleqatitta maannamut kinguarsarsimavaat! Allaat siulersuisuutitani aamma isummersuisuni (bestyrelsesposter & tænketank) qallunaat siuttuujuarsimapput.

Taava Hans Enoksenip siuttuunerata nalaani kalaallit pisortanngortinneqarmata kalaaleqataasa assuaraat – partiimut aalajangersimasumut ilaasortat kisiisa pinerarlugit; kingornali Selvstyre eqqunneqarmat pissaanermillu nikittoqarmat tupinnaannartumik ataatsikkut asserluinnaanik akerlerluinnaanillu pisoqarpoq – oqaatsivut pingaarnerpaaniartussat kalaaleqativullu pilliutigeqqillugit aqutsisoqalerpoq; arraa! Assuarisatinngooq malittarpaat!?

Naatumik: manna tikillugu uagut nammineq aqutseriaatsimi – umiarsuarmiippat allaffissuarmiippalluunniit – tamakkiisumik aqutseqataalersimanninnerput namminerpiaq pisuussutigaarput - allat pisuussutiginnngisaat!

Allaammi Ilimmarfittaap aqutseriaasissaanik aalajangersagaliormi Ilisimatusarfiullu kalaallimik pisortaarnissaanut oqallinneq eqqaaginnarlugu; soorooq kalaaleq pisortaassasoq? Ilisimasagunngooq ilinniarsimanerpullu amigarput! Arraami...

Uanga nammineq Ilisimatusarfitsinnut isernialerama piunasaqaatit tamakkiisumik naammassisimanninnakkat kalaaleqatitta assuaraannga – akerlianilli qallunaap aqutsisuusup akuersaarlunga (pisimasut assigiinngitsut marluk, aappaa arnaq aappaalu angut)! Siullermik allaffissornikkut aqutseriaatsimut aappasaanillu Uppersiorsiornermut institutsimi.

Sunaana taanna kalaaleqatitsinnik mattussuineq? Soormi kikkut tamarmik ilisimassusermik peqalernissaannik aqqutissiuussigutta – folkeuniversitetimik pilersitsinitigut?

Allaanngilarmi taamani kitaamiut qangarsuaq upperisaq aqqutigalugu aqutsileruttoramik biibili oqaatsimik ataasiinnarmik - ilinniarsimasut kisimik paasisinnaasaannik allassimagaat; allaanngilarmi puilasooq ilisimassusermik pilersitsisussaqq assersimaneqartoq ilinniarluarsimasutut taajukkatsinnit!

Imminut qiviartariaqalerneq

Kalaallip kalaaleqatiminik assuarinnittarnera, unitsitsisarnera naalleraasarneralu uani piviusunik assersuutini oqaluttuannngortitsinikkut qanoq immitsinnut qiviarluta anigorsinnaavarput? Sulimi oqaluttuaq ingerlavoq...

Soormita kalaaleq qaffasissumut inissikkaangami kalaaleqatini sumiginnartarpai? Sooruna kalaaleqatini tunulliullugit ikku danskit pissaanillit pallittaalisap iluani sernissugarigai? Sooq kalaaleqativut ullutsinni siuttunngoraangamik pavungarsuaq inornarsereerlutik inissittarpat? Soorlu qarmarsuq akornatsinni pilersillugu? imalt. immitsinnut parnaarulluta – periarfissatsinnik mattussuulluta? Imaannerpa kalaaleq nammineq immi ajornartorsiutaasoq? Allaanngilarmi CD ”*Kunngiitsuuffik*” perullugu ”kalaaleq” kisimi immi uppitissimasooq.

Nunatta siunissaa / Greenland Future Katuami eqqartorneqarmat kikkut qanoq oqaluttut eqqartuisoraasigit? Suullu pingaarnertut eqqartorpaat? Soorunami: qanoq niuernerulernissartik aningaasarsiornikkullu qanoq iluanaarnerulernissartik eqqartorpaat; uagut? Qanoq katsorsagassaatiginerput uteqattaartuarterparput – soorlu taassuma qitornap ukiuisa siulliit pingasut iluanni peqqinnartumik perorsaalluni tunngaviliisimanninneq aliortugaralugu; alloriaqqinnissamut ”pinnguarsuavut” kinguarsaatigilerlugit.

Naggasiut

Suna pillugu upperisarsiornermik palasissatullu ilinniagaqarnersunga aperineqaraangama akissutit marluusut akornganni pingajuat nipituumik oqaatigisanngisara imaappoq: Upperisaq ataaseq ataasiinnarmillu niueqateqalernissaq sakkugalugu nunarput tiguagaavoq, sooq taava upperisaq niueriaaserlu ataasiinnaq kipitikkumallugu nunatta inuisa anersaakkut niuernikkullu kiffaanngissuseqalernissaat angusinnaassanngilaput?

Immaqali ajornartorsiutit pilerneranni sakkugineqartut assinganik ajornartorsiutit aaqqinneqarsinnaanngillat? Soormimi ilinniakkavut, ilisimasavut, misilittakkavullu aqutsisut ilagiillu akornganni atorumaneqanngillat? Aperilanga: Suna pillugu anersaakkut niuernikkullu nammineq qinigassaqarumalluta pissarsinerunissarput kiffaanngissuseqarfigissanngilaput?

Tamakkuunerpat nunasiaataasimanerup kinguneranik nunap inuiisa nunasiaateqarsimasut ileqqinut, upperisaannut maniguutiinnarlutik tunniutiinnarsimanerannik imminut qaqitinniarnitsinnut ajorsassutivut?

Taamaammat alloriaqqinnissaq manna tulliusoraara: immitsinnut saammaannissarput; kukkussutit unittoorutigimasavut kukkunersiorunnaarlugit immitsinnut qiviarluta alloriaqqittariaqalerpugut; naallerartivut, ajortulisavut naallerarsimasavullu paasillugit utoqqatserfigitigit; assavut misigissutsivullu tullitsinnut parnaarsimatiinnarnagit isaatsigit, kamak parnaarussatut ilutsinittooq iperartigu – pissaanermillu pinnguernerput kinguarsaatigiinnarnagu - nammineq pissaanerup tamakkiisumik tiginissaanut alloriaqqinnissamut ”naqqaniit” aaqqissuuseqatigiitta; ilumut alloriarta!